

TAKİP HUKUKUNDA BORÇ ÖDEMEDEN ACİZ VESİKASI (İİK M. 143)

Talih UYAR *

İİK m. 143’de “borç ödemedен aciz vesikası”nın, ‘kimler tarafından, ne zaman düzenleneceği, ne gibi sonuçlar doğuracağı ve özel siciline tescili ve bu sicilden terkini, konuları düzenlenmiştir.

I. İİK m. 143/I’de açıkça ifade edildiği gibi, aciz vesikası (belgesi); “haczedilen malların paraya çevrilmesi sonunda, alacağı tamamen ödemeyen alacaklıya (ve bir sureti de borçluya) icra memuru tarafından verilen ve takip konusu alacağın ödenmemiş olan miktarını belirten bir belge”dir.

Bu belgenin verilmesi hiçbir harca bağlı değildir (m. 143/I, c.2).

Bu belge, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun’a göre yapılan takip sırasında (sonucunda) -ve borçlunun haczi kabil malı olmadığı veya bulunan malların satış bedelinin kamu alacağını karşılayamaması halinde, borçlunun aciz halini belirlemek için, alacaklı kamu idaresi tarafından- adı geçen yasanın 75. maddesi uyarınca düzenlenen “aciz fişi”nin¹ İcra ve İflas Kanunu’ndaki karşılığıdır.

Doktrinde² bu belgenin “icra memuru tarafından, alacaklının talebine

* Avukat, İzmir Barosu.

1 Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Gülseven, M. Açıklamalı-İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun, 1999, s. 513 vd. - Özbacı, Y. Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları, 2000, s. 743 vd. - Özmen, S. Amme Alacaklarının Tahsil Ödeme Kılavuzu, 1996, s. 594 vd. - Şimşek, E. Amme Alacakları Tahsil Usulü Kanun Şerhi, 1996, s. 732 vd.

2 Belgesay, M. R., İcra ve İflas Kanunu Şerhi, 1948, s. 357 - Üstündağ, S. İcra Hukukunun Esasları, 2004, s. 302 - Kuru, B. İcra ve İflas Hukuku, C. 2, 1990, s. 1534 - Kuru, B. İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 2004, s. 635 - Gürdoğan, B. İcra - İflas Takiplerinde Borçlunun Tamamen veya Kısmen Haczini Tesbit Eden Vesikalar “Batider, 1963, C. II, S. 1, s. 19”

gerek olmadan verileceği" belirtilmekte ise de, ³ uygulamada icra memurları ancak "talep halinde" alacağını tamamen alamamış olan alacaklılara bu belgeyi vermektedirler.

İİK m. 143/I gereğince alacaklıya verilen bu belgeye "kesin aciz belgesi"⁴ denilmektedir.

II. Bu belge -uygulamada genellikle görüldüğü gibi- alacaklı'nın talebi üzerine -icra memuru tarafından- düzenlenebilirse de, borçlu da bu belgenin düzenlenmesini isteyemez mi? *Doktrinde*⁵ "dikkat edilmelidir ki; 'borç ödemedен aciz belgesi' borçluya değil, alacaklıya verilmektedir. Bazen bu belgenin adından hareket edilerek, bu belgenin 'borcunu ödemekten aciz olan borçluya verileceği' sanısı tamamen hatalıdır" denilmiş olmasına rağmen kanımızca borçlunun da -alacaklı gibi icra memurundan İİK m. 143/I'deki koşullar çerçevesinde "aciz belgesinin (vesikasının) düzenlenmesini" talep edebileceği konusunda kuşkuya düşülmemesi gerekir.⁶

İİK 143'deki şartlar oluşmasına -yani; borçlunun hacizli mallarının satılıp alacaklılara ödenmesine ve geriye alacağını tamamen alamamış alacaklılar kalmasına- rağmen, icra memurunun kendiliğinden aciz vesikası düzenleyip ilgililere vermemesi -"bir hakkın yerine getirilmeme-

- Ansay, S. Ş., *Hukuk, İcra ve İflas Usulleri*, 1960, s. 172 - Postacıoğlu, İ., *İcra Hukuku Esasları*, 1982, s. 539 - Deliduman, S., *İcra ve İflas Hukukumuzda Borç Ödemeden Aciz Belgesi*, 1995, s. 31 - Öztekin, S., *İcra ve İflas Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası*, 1994, s. 53 - Etili, T. *Yasalar ve İçtihatlar ve Doktrin ile Birlikte Aciz Vesikasının İcra İflas Hukukundaki Yeri Hakkında Bir Araştırma* "Ad. D. 1984/3, s. 597" - Uyar, T., *İcra Hukukunda İhale ve İhalenin Bozulması*, 2002, C. 2, s. 2337 - Yıldırım, K., *İcra Hukuku Ders Notları*, 2002, s. 151 - Muşul, T., *İcra Hukuku*, 2001, s. 810 - Berkin, N., *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, 1980, s. 368) - Pekcanitez, H./atalay, O./Özkan, M.S./Özekes, M., *İcra ve İflas Hukuku*, 2006, s. 266

³ Doktrinde, "bu belgeyi zamanında düzenlemeyen icra memurunun -daha doğrusu; İİK m. 5 uyarınca devlet'in- doğacak zarardan sorumlu olacağı" belirtilmiştir (Belgesay, M. R., a. g. e., s. 357)

⁴ Anımsanacağı gibi; İİK m. 105/I gereğince "haciz sırasında borçlunun haczi kabul hiçbir malının bulunmadığını tesbit eden haciz tutanağı" "kesin aciz belgesi hükmünde" dir (İİK m. 143/I). (Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., Gereğçeli-İçtihatlı İİK Şerhi, C. 5, s. 9138 vd.-Ayrıca bkz., 12. HD 19.11.2002 T. 22462/24116 Yine anımsanacağı gibi; İİK m. 105/II gereğince, "icra dairesince takdir edilen kıymetlerine göre borçlunun haczi kabul malların yetersizliği (borcu ödemeye yetmeyeceği) anlaşılırsa, bu tutanak geçici aciz belgesi sayılır" (ve alacaklıya sadece İİK m. 277'ye göre 'iptal davası' açma hakkı verir). (Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., a. g. Şerh, C. 5, s. 9139 vd.)

⁵ Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E., *İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*, 2003, s. 387, dipn. 2

⁶ Uyar, T., Borçlu da İcra Müdürlüğü'nden Aciz Vesikası Düzenlenmesini Talep Edebilir! (*Manisa Barosu Dergisi*, s. 93, Nisan/2005, s. 49 vd.)

si" (İİK 16/II) sayıldığından- hem alacaklının ve hem de borçlunun icra mahkemesine "süresiz şikayetine" neden olur.

Ayrıca, konumuz bakımından önemli olan şu hususlara da değine- lim ki; 4949 sayılı kanun ile 17.7.2003 tarihinde, İcra ve İflas Kanunu'nun 143. maddesinin ilk fıkrasında değişiklik yapılmadan önce bu fıkra;

"Alacaklı alacağına tamamını alamamışsa kalan miktar için kendisine bir aciz vesikası verilir..." şeklinde iken, 4949 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten sonra; *"Alacaklı alacağına tamamını alamamış ve aciz ve- sikası düzenlenmesi için gerekli şartlar yerine gelmişse; icra dairesi kalan miktar için hemen bir aciz vesikası düzenleyip alacaklıya ve bir suretini de borçluya verir..."* şeklini almıştır.

Yapılan bu değişiklikte, icra memurunun düzenleyeceği aciz ve- sikasını hem alacaklıya ve hem de borçluya vereceği açıkça öngö- rülmüştür.

Nihayet yine bu konuyla ilgili olarak şu hususu da vurgulayalım ki; kural olarak hacizli malların satılmasını talep hakkı -kesin haciz sa- hibi- alacaklıya ait ise de, alacaklının satış talebinde bulunmaması ha- linde borçlu da hacizli malların satılmasını isteyebilir (İİK m. 113/I).⁷ Yargıtay da aynı doğrultuda içtihatla bulunmuştur.⁸

Aciz vesikası; maddi hukuk bakımından hem alacaklı ve hem de borçlu lehine sonuçlar doğuran bir "belge" olduğundan, alacaklı "alacağına zama- naşımına uğramaması için" bu belgenin düzenlenip kedisine verilme- sini icra memurunda talep etmekte ne kadar hukuki yarar sahibi ise, borçlu da "borcuna işleyen faizlerin bir an önce durmasını" istemekte o kadar hukuki yarar sahibidir. İİK 85/VI uyarınca "borçlu ile alacaklı- nın menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle yükümlü" olan icra memurunun, esasen re'sen düzenlemek zorunda olduğu bu belgeyi, alacaklının satış talebi üzerine borçlunun mallarını paraya çevirip, sa- tış bedelini alacaklılara paylaştırdıktan sonra düzenleyip İİK 143/I, c: 1 uyarınca hem alacaklıya hem de borçluya vermesi ne kadar kanuna uygun ise, borçlunun satış talebi üzerine, borçlunun mallarını satıp satış bedelini alacaklılara paylaştırdıktan sonra da düzenleyip, yine

⁷ Aynı görüşte: Kuru, B., a. g. e., C. 2, s. 1174 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 516 - Uyar, T., *İhale ve İhalenin Bozulması*, 2002, C. 1, s. 6 - Berkin, N., a. g. e., s. 302 - Pekcanitez, H./ Ata- lay, O./Özkan, M. S./Özkes, M., a. g. e., s. 235

⁸ Bkz., 12. HD 12.5.1999 T. 5590/6173; 25.9.1990 T. 6496/8997

alacaklı ve borçluya vermesi, aynı şekilde kanunun açık buyruğuna uygun bir davranıştır.

III. Kesin aciz belgesinin verilme koşulları: İİK m. 143'e göre kesin aciz belgesinin düzenlenebilmesi için *şu koşulların* gerçekleşmesi gerekir:

a. Aciz belgesi sadece *haciz koydurmuş veya hacze iştirak etmiş olan takip alacaklılarına* verilebilir. *Rehin alacaklılarına "borç ödemedен aciz belgesi"* verilmaz. Onun yerine *"rehin açığı belgesi"* verilir (İİK m. 152/I, Yön. m. 54).

b. Satış ve satış bedelinin paylaşılması safhasının sona ermiş olması gerekir.^{9, 10} Yani, aciz belgesi verilebilmesi için *"yeterli teklifte bulunulmamış olması -veya alıcı çıkmaması-¹¹ sebebiyle satışın yapılamamış olması"* (İİK m. 115, 129) veya *"satış yapılmasına rağmen, satış bedelinin alacağı tamamen veya kısmen karşılamamış olması gerekir.* Takip henüz bu aşamaya gelmeden, sadece *borçlunun beyanı ve alacaklının da kabulü ile aciz belgesi düzenlenemez...*

Satış yapılmış ve *hacze iştirak eden başka alacaklılar da varsa*, bu takdirde aciz belgesi, sıra cetveli yapıp paraların paylaşılmasından sonra verilecektir. *Hacze iştirak eden başka alacaklılar yoksa* bu durumda bir sıra cetveli söz konusu olmayacak ve doğrudan doğruya alacaklıya, *alacağının ödenmeyen kısmı için* aciz belgesi verilecektir.¹² Ayrıca belirtelim ki, alacaklı herhangi bir sebeple satıştan feragat ederek, kendisine aciz belgesi verilmesini talep edemez.¹³

c. Borçlunun satışı yapılan mal dışında haczi kabil malı bulunmalıdır. İİK m. 139 gereğince, satış tutarı alacakları (veya alacağı) karşılamıyorsa, icra memuru kendiliğinden *"tamamlama hacizleri"* yapmaya mecburdur. Aciz belgesi, başka haczi kabil malları bulunan borçlu hakkında, ancak tamamlama hacizleri yapıldıktan sonra, buna rağmen alacağın tamamen karşılanmaması halinde düzenlenebilir.

Ancak, borçlunun; yabancı memlekette malı¹⁴ veya sadece maaşı

⁹ Bkz., Ad. Bak. HİGM. 22.4.1954 T. ve 7093 sayılı mütalâa.

¹⁰ Bkz., İİD 22.5.1964 T. E: 7093, K: 169; 13. HD 18.5.1974 T. E: 1298, K: 1215.

¹¹ Öztekin, S., a. g. e., s. 49.

¹² Gürdoğan, B., a. g. m., s. 20.

¹³ JdT. 1949 11, 73 ve orada belirtilen kararlar (Gürdoğan, B., a. g. m., s. 20, dipn. 2).

¹⁴ Belgesay, M. R., *İcra ve iflas Hukuku Şerhi*, 1949, s. 155.

bulunması, kesin aciz belgesi verilmesine engel olmaz.^{15, 16}

d. Aciz belgesi düzenlenmesini gerektiren son koşul da, alacaklının “*alacağını masraf ve faizleriyle birlikte*”, tamamen alamamış olmasıdır. Bu belge, ödenmeyen alacak kısmı için düzenlenir...¹⁷

IV. Aciz belgesini düzenleme yetkisi: Bu yetki, takibin yapıldığı esas icra dairesine aittir.¹⁸ İstinabe olunan icra dairesinin böyle bir yetkisi yoktur. Aciz belgesinin yetkisiz (istinabe olunan) icra dairesi tarafından düzenlenmesi halinde, bu belge hiçbir hüküm ve değer taşımaz.¹⁹

V. Aciz belgesinin şekli: İİK m. 143 gereğince düzenlenecek olan “*kesin aciz belgesi*”nin neleri içereceği İİK Yönetmeliği’nde (m. 95) gösterilmiştir. Uygulamada da bu konuda basılı örnekler²⁰ kullanılmaktadır.

Aciz belgesinde;

- *Dosya numarası,*

- *Alacaklının ve borçlunun kimlikleri, adresleri, gerçek kişilerin TC kimlik numaraları,*

- *Hangi tutardaki alacak için düzenlendiği,*

- *Kaydın sicilden terkin nedeni,*

belirtilir.

VI. Aciz belgesinin hüküm ve sonuçları: Aciz belgesi, gerek *takip hukuku* ve gerekse *maddi hukuk* ile *ceza hukuku* bakımından bazı sonuçlar meydana getirir. Ancak, bu sonuçların doğabilmesi için alacaklıya koşullara uygun bir aciz belgesi verilmiş olmalıdır. Alacaklının aciz belgesi almak hakkı doğmuş ve fakat icra memurunca aciz belgesi düzenlenip alacaklıya verilmemişse, bu sonuçlar doğmaz.²¹ Ancak;

¹⁵ Berkin, N., *İcra Hukuku Rehberi*, s. 369.

¹⁶ Bkz., 12. HD 3.6.2002 T. 10708/11721.

¹⁷ Bkz., İİD 21.4.1975 T. E: 1458, K: 3780.

¹⁸ Kuru, B., a. g. e., s. 1535, dipn. 4 - Akyazan, S., *Borç Ödemeden Aciz Belgesi (Ansay Armağanı)*, s.324) - Deliduman, S., a. g. e., s. 41 - Öztekin, S., a. g. e., s. 54 - Pekcanitez, H./Atalay, O./Özkan, M.S./Özekes, M., a. g. e., s. 266

¹⁹ Bkz., İİD 24.6.1949 T. E: 2025, K: 3055; 24.4.1949 T. E: 2027, K: 3055

²⁰ Bkz., Örnek: 28 “Borç ödemeden aciz belgesi” (Uyar, T., *Uygulamalı İcra ve İflas Hukuku*, 1993, C. 1, s. 708)

²¹ Kuru, B., a. g. e., C. 2, s. 1585 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 636

İİK m. 105/I uyarınca -borçlunun haczi kabil mallarına rastlamaması halinde- düzenlenen “*haciz tutanağı*”nın “İİK m. 143’e göre aciz vesikası (belgesi) hükmünde sayıldığı durumlarda”²² ayrıca “aciz vesikası” (belgesi) düzenlenmesine gerek yoktur...

VII. a. Aciz belgesinin takip hukuku bakımından hüküm ve sonuçları (İİK m. 143/II-VI)

aa. Kesin aciz belgesi, borç ikrarını içeren bir senet (İİK m. 68/I) niteliğindedir (İİK m. 143/II).²³ Bu sebeple, alacaklı, karşılanmamış alacağı için yeniden takibe geçer ve borçlu da buna itiraz ederse, alacaklı aciz belgesine dayanarak icra mahkemesinde “*itirazın kesin olarak kaldırılmasını*” sağlayabilir (İİK m. 68/1). Ancak aciz belgesi *maddi hukuk bakımından bir borç ikrarı* teşkil etmez. Bu nedenle de borçlunun açacağı geri alma (istirdat) vs. maddi hukuka ilişkin davalarda, aciz belgesi borcun varlığını ispata yarayan bir senet sayılmaz.²⁴

Kaynak yasanın 149/II. maddesinde, aciz belgesinin “*takip hukuku bakımından*” borç ikrarını içeren bir belge olduğu açıklanmış olmasına rağmen, bizim yasamızda böyle bir açıklık yoktur. Bununla beraber hukukumuzda da kesin aciz belgesinin ancak “*takip hukuku bakımından*” borç ikrarını içeren bir senet sayılması gerektiği oybirliğiyle²⁵ kabul edilmektedir.

Ayrıca belirtelim ki, “*aciz belgesinin borç ikrarını içeren bir senet*” sayılması, sadece borçlu içindir. Borçlunun kefilisi için aynı durum söz konusu olmaz.²⁶

bb. Aciz belgesi alan alacaklı, bunu aldığı tarihten itibaren bir yıl içinde borçluya karşı takibe geçerse, yeniden borçluya ödeme emri tebliğ edilmeksizin, borçlunun malları -eski takip dosyasından- haczedilebilir (İİK m. 143/III).

Alacaklının bu şekilde -bir yıl içinde- yapacağı takibin “*yeni bir*

²² Bkz., 12. HD 19.11.2002 t. 22462/24116

²³ Bkz., 12. HD 26.10.1995 T. E: 14443, K: 14499; 10.11.1993 T. E: 13307, K: 17542; 14.6.1979 T. E: 5005, K: 5516

²⁴ Bkz., HGK 4.12.1957 T. E: 85, K: 86

²⁵ Kuru, B., a. g. e., C. 1, s. 1536 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 636 - Postacıoğlu, İ., a. g. e., s. 542 - Üstündağ, S., a. g. e., s. 364 - Etili, T., a. g. m., s. 606 - Gürdoğan, B., a. g. m., s. 21 - Berkin, N., a. g. e., s. 370 - Akyazan, S., *Borç Ödemedi Aciz Belgesi (Ansay Armağanı)*, s. 320 - Umar, B., *İptal Davası*, s. 41 - Deliduman, S., a. g. e., s. 45 - Öztekin, S., a. g. e., s. 57 - Pekcanitez, H./Atalay, O./Özkan, M.S./Özekes, M., a. g. e., s. 267

²⁶ Olgaç, S./Köymen, H., *İçtihatlarla İcra İflas Kanunu*, 1965, s. 876, 1026

*takip*²⁷ mi yoksa “*eskisinin devamı*”²⁸ mı olduğu doktrinde -ve İsviçre Federal Mahkeme Kararlarında- tartışmalıdır.²⁹ *Kanımızca* alacaklının “*bir sene içinde*” yapacağı takibi eskisinin devamı saymak daha doğru olacaktır. Çünkü, biraz sonra belirteceğimiz gibi; borçlunun bu takibe -bu takip, eskisinin devamı sayıldığı için- itiraz hakkı yoktur...

“*Aciz belgesinin alındığı tarihten itibaren bir sene içinde yapılan takip-te*” bir ödeme emri tebliği bahis konusu olmadığından, borçlunun hakkında yapılan bu takibe itirazda bulunma hakkı da yoktur. Ancak İİK m. 71 gereğince, “*borcun itfa edildiğini veya alacaklının kendisine mehil verdiğini*” ileri sürerek icra mahkemesinden her zaman “*takibin iptal veya ertelenmesini (talikini)*” talep edebilir. İİK m. 72 gereğince, borçlu “*geri alma*” (istirdat davası) açmak hakkına da sahiptir.³⁰

Alacaklının, borçlusu hakkında bu (“*yeni*” veya “*eskisinin devamı*” sayılan) takip de yeni bir aciz belgesiyle sonuçlanabilir. Ancak bu aciz belgesi, “*ödeme emri göndermeden*” borçlu hakkında takipte bulunma olanağını vermez. Yani, alacaklı, İİK m. 143/III’de öngörülen ayrıcalıktan bir kez yararlanabilir. Ancak, “*aciz belgesine dayanılarak yapılan takip*” bir sene geçtikten sonra -yeniden ödeme emri göndermek suretiyle- olmuş ve yine aciz belgesiyle sonuçlanmışsa, bu aciz belgesi sahibi alacaklı tekrar İİK m. 143/III’deki ayrıcalıklı durumdan yararlanabilir.³¹

Eğer alacaklı “*aciz belgesinin alındığı tarihten bir sene geçtikten sonra borçlu hakkında takibe geçerse*” borçluya yeniden ödeme emri gönderilmesi gerekir.³² Borçlu bu takibe karşı, “*aciz belgesinin usulüne uygun olarak verilmediği*” yolunda “*şikayet*”te bulunabileceği gibi,³³ “*borcu bulunmadığı*” yolunda “*itiraz*”da da bulunabilir. Borçlunun bu itirazı ile takip durur.³⁴ Ancak, alacaklının elindeki belge İİK m. 68’de öngörülen belgelerden sayıldığı için, alacaklı itirazın kaldırılmasını isteye-

²⁷ Postacıoğlu, İ., a. g. e., s. 543 - Üstündağ, S., a. g. e., s. 355 - Gürdoğan, B., a. g. m., s. 23 - Etili, T., a. g. m., s. 606 - Deliduman, S., a. g. e., s. 52 - Öztekin, S., a. g. e., s. 59

²⁸ Kuru, B., a. g. e., C. 1, s. 1536 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 636

²⁹ Deliduman, S., a. g. e., s. 52 vd. - Öztekin, S., a. g. e., s. 59

³⁰ Gürdoğan, B., a. g. m., s. 24 - Kuru, B., a. g. e., s. 1536, dipn. 10

³¹ Fritzsche, s. 325 (Naklen: Üstündağ, S., a. g. e., 306, dipn. 995 - Ansay, S. Ş., a. g. e., s. 173 - Deliduman, S., a. g. e., s. 50

³² Bkz., 12. H. 17.3.1988 T. E: 4554, K: 3124; 25.5.1981 T. E: 3802, K: 5208; İİD 6.4.1970 T. E: 3827, K: 3698; 12.5.1955 T. E: 2686, K: 2814

³³ Bkz., 12. HD 1.10.1980 T. E: 5415, K: 6905

³⁴ Bkz., İİD 18.11.1968 T. E: 10195, K: 10547

bilir ve borçlu itirazını yine İİK m. 68’de öngörülen belgelerden birine dayandırmıyorsa, “itirazın kesin olarak kaldırılmasını” karar verilir.³⁵

Maddenin açıklık taşıyan hükmü (m. 143/III) karşısında, takibin dayanağı olan belgeye göre bir ayırım yapmaksızın, takibin dayanağı bir ilam veya bu hükümdeki bir belge dahi olsa, aciz belgesinden bir yıl sonra yapılan bütün takiplerde borçluya ödeme emri tebliği gerekmektedir.^{36,37}

cc. Kesin aciz belgesi alacaklıya, iptal davası açabilme hakkı verir (İİK m. 143/II). Alacaklı aldığı kesin aciz belgesine dayanarak borçlunun İİK m. 278,³⁸ 279,³⁹ ve 280⁴⁰ de yazılı tasarruflarının iptalini isteyebilir.

dd. Aciz belgesine dayanarak alacaklı, İİK m. 100/I’deki koşullar çerçevesinde⁴¹ hacze iştirak edebilir. Yani, kesin aciz belgesi alacaklıya, hacze iştirak imkanını verir. Bu alacaklının, mevcut hacze iştiraki şöyle olur: İİK m. 100/I gereğince, ilk haciz *ilamsız takibe dayanıyorsa*, aciz belgesinin; takip talebinden önce yapılmış bir takip sonunda alınmış olması lazımdır. Buna karşın; ilk haciz *ilama dayanıyorsa*, bu ilamın alınmasına neden olan davanın açılmasından önce yapılmış bir takip sonucunda, aciz belgesi alınmış olmalıdır.⁴²

Ancak her iki halde de, alacaklının sadece “aciz belgesi”ne sahip bulunması, hacze iştirake hak vermez; ayrıca alacaklının aciz belgesine dayanarak “*takip talebinde*” de bulunmuş olması lazımdır. Eğer, aciz belgesini aldıktan sonra bir yıl içinde takip yapmışsa, takip talebinden sonra hemen hacze iştirak edebilir. Buna karşın bu bir yıl geçtikten sonra takip talebinde bulunmuş ise, borçluya ödeme emri tebliğinden sonra, takibin kesinleşip, haciz isteme safhasına gelmiş olması gerekir.⁴³

³⁵ Gürdoğan, B., a. g. m., s. 22

³⁶ Bkz., 12. HD 17.3.1988 T. E: 4554, K: 3124; 25.5.1981 T. E: 3802, K: 5208; İİD 6.4.1970 T. E: 827, K: 3698; 12.5.1955 T. E: 2686, K: 2814

³⁷ Bu düzenlemenin eleştirisi için bkz., Akyazan, S., a. g. m., s. 321 vd.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., *İcra ve İflas Hukukunda İptal Davaları*, s. 60 vd.

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., a. g. e., s. 91 vd.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., a. g. e., s. 111 vd.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., *İcra Hukukunda Haciz*, s. 767 vd. - Bu eser, C. 6, s. 8934 vd.

⁴² Etili, T., a. g. m., s. 607 - Öztekin, S., a. g. e., s. 65 - Deliduman, S., a. g. e., s. 61

⁴³ Gürdoğan, B., a. g. e., s. 25

ee. Aciz belgesinin düzenlenmesi -avukatlık ücretine hak kazanma bakımından- takibin sonuçlandığını gösterir (Avukatlık Ücret Tarifesi, m. 12/II). Avukat, yaptığı takip sonucunda, borçlu hakkında aciz belgesi düzenlenmesi ile alacaklı vekili olarak başladığı icra takibini sonuçlandırmış sayılır ve ücrete hak kazanır...

ff. Düzenlenen aciz belgelerinin özel sicile tescili (İİK m. 143/I, c: 2, 3): İİK m. 143/I'e, 4949 sayılı kanun ile -17.7.2003 tarihinde- yapılan değişiklik sırasında eklenen yeni hükme göre; her il merkezinde Adalet Bakanlığınca tespit edilecek icra dairesi tarafından bir "özel sicil" tutulacak ve icra dairelerince düzenlenen aciz belgeleri, "özel sicil" e kaydedilmek üzere bu icra dairesine gönderilecektir. Bu "özel sicil"ler alenî olacak ve Adalet Bakanlığı tarafından, ne şekilde tutulacağı ve hangi hususları içereceği hazırlanacak Yönetmelikte belirtilecektir...

11.4.2005 tarihinde *Resmi Gazete'* de yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunan İİK Yönetmeliği'nin 94-101. maddelerinde "aciz belgesi" ne ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

4949 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonucunda kabul edilen bu yeni düzenlemenin (kurulan sicilin) amacı; bir kimseyle ticari ilişkiye girecek olan kişinin, bu açık olan sicile bakarak, ilgilendiği kişi hakkında verilmiş bir "aciz belgesi" bulunup bulunmadığını öğrenmesini sağlamaktır...

VIII. b. Aciz belgesinin maddi hukuk bakımından hüküm ve sonuçları:

aa. Kesin aciz belgesi düzenlenmesi ile borç tecdit edilmiş (yenilenmiş) (BK m. 114) olmaz.⁴⁴ Borcun yenilenmesi, taraflarca yapılan sözleşmede açıkça öngörülmüşse gerçekleşir. Halbuki burada, aciz belgesi, alacaklı ile borçlu arasında yapılan sözleşmeden doğmamakta, icra müdürü tarafında düzenlenmektedir.

bb. Kesin aciz belgesinde yazılı borç hakkında, borçlu için yirmi yıl süreyle zamanaşımı işlemez (durur) (Yani borç; yirmi yıl geçince zamanaşımına uğrar) (İİK m. 143/VI).⁴⁵ Aciz belgesine bağlanan borcun -yirmi yıl- zamanaşımına tâbi olmaması sadece "borçluya karşı"

⁴⁴ Kuru, B., a. g. e., C. 2, s. 1538 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 637 - Üstündağ, S., a. g. e., s. 362 - Gürdoğan, B., a. g. m., s. 22 - Postacioğlu, I., a. g. e., s. 540 - Deliduman, S., a. g. e., s. 6 - Öztekin, S., a. g. e., s. 14

⁴⁵ Bu hükmün eleştirisi için bkz., Deliduman, S., a. g. e., s. 65

kabul edilmiştir.⁴⁶ Bu suretle de, “müşterek borçlular”, “kefiller” bu hükmün kapsamı dışında bırakılmıştır.^{47, 48} “Mirasçılar” için de yasa özel bir hüküm içermektedir: Takip konusu alacak, borçlunun mirasçılarna karşı zamanaşımına tâbidir. Miras bırakanın borcundan, müteselsilen (zincirleme olarak) sorumlu olan mirasçılar, mirası kabullerinden itibaren bir sene içinde alacaklı tarafından takip⁴⁹ edilmemişlerse ‘zamanaşımı savunmasında’ (def’inde) bulunabilirler (İİK 143/VI, c: 2)⁵⁰

Burada kabul edilen bir yıllık sürenin “hak düşürücü süre” (sukutu hak süresi)⁵¹ mi yoksa “zamanaşımı süresi”⁵² mi olduğu tartışmalı ise de genellikle “zamanaşımı süresi” olduğu kabul edilmektedir. *Yüksek mahkeme*⁵³ de bu görüştedir.

Bu bir yıllık sürenin başlangıcı; mirasçılardan, mirası kabul tarihidir (MK m. 575, 599, 625).

Alacak, Borçlar Kanunu hükümlerine göre henüz zamanaşımına uğramamış ve mirasçılar mirası kabullerinden itibaren bir yıl geçmeden takip edilmişlerse, mirasçılardan zamanaşımı def’inde bulunmaya hakları yoktur.^{54, 55}

Alacaklı, aciz belgesi aldıktan sonra, borçlu hakkında takipte bulunmuş ve borçlu takip sırasında ölmüşse, mirasçılara karşı bu alacak,

⁴⁶ Bkz., İİD 3.11.1960 T. E: 7247, K: 7366

⁴⁷ Gürdoğan, B., a. g. m., s. 25 - Öztekin, S., a. g. e., s. 78 - Arık, F., Borç Ödemekten Aciz Vesikası (Adliye Ceridesi, yıl: 34, 11, s. 950) - Kuru, B., a. g. e., C. 2, s. 1539 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 638 - Deliduman, S., a. g. e., s. 66

⁴⁸ Bkz., 12. HD 29.12.1975 T. E: 7976, K: 11364

⁴⁹ İİK m. 143/VI, C. 2’de “...borçlunun mirasçılardan, ... alacaklı hakkını aramamışsa...” sözcükleri yer almaktadır. Doktrinde (Deliduman, S., a. g. e., s. 72) “ ‘ihtar’, ‘mektup’, veya ‘sözlü ileri sürme’nin alacağın aranması sayılmayacağı, buna karşın ‘alacaklının mahkemeye veya hakeme müracaat etmesi ya da icra takibi yapması yahut iflas masasına alacağını yazdırması’nın hakkını (alacağını) arama sayılacağı” belirtilmiştir...

⁵⁰ Bkz., 12. HD 3.12.1981 T. E: 8081, K: 9287; 28.10.1980 T. E: 5865, K: 7684; 29.12.1956 T. E: 6854, K: 7279 - 21.2.1978 T. E: 1015, k: 1604; 18.11.1976 T. E: 9880, K: 11621

⁵¹ Leeman, (Naklen; Gürdoğan, B., a. g. m., s. 26)

⁵² Jaeger, Blumenstein, Favre, (Naklen; Gürdoğan, B., a. g. m., s. 26) - Belgesay, M. R., *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, 1954, s. 312 - Üstündağ, S., a. g. e., s. 363 - Ansay, S. Ş., a. g. e., s. 174 - Gürdoğan, B., a. m. s. 26 - Kuru, B., a. g. e., C. 2, s. 1538 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 637 - Öztekin, S., a. g. e., s. 80 - Postacıoğlu, İ., a. g. e., s. 541 - Deliduman, S., a. g. e., s. 68

⁵³ Bkz., İİD 8.11.1952 T. E: 399, K: 4631; 24.3.1952 T. E: 1299, K: 1447

⁵⁴ Gürdoğan, B., a. g. m., s. 27

⁵⁵ Aksi görüş: Ansay, S. Ş., a. g. e., s. 174

borçlu miras bırakan hakkında başlatılan takipteki “son işlem tarihinden” itibaren işlemeye başlar. Bu tarih ile takibin mirasçılara yöneltildiği tarih sırasında, asıl alacağın bağlı olduğu zamanaşımının -örneğin; ilamlı takiplerde on sene- geçip geçmediğinin araştırılması gerekir.⁵⁶

Yüksek mahkeme, ‘borçlu hakkında aldığı “aciz belgesi”ne dayanarak İİK m. 277 vd. göre “iptal davası” açıp kazanan alacaklının, borçluya karşı yaptığı takipte “İİK m. 243/III’deki süre koşulu”nun uygulanmayacağı’ -oyçokluğu ile- kabul edilmiştir.⁵⁷

cc. Kesin aciz belgesine bağlanmış olan alacak hakkında faiz işlemez (İİK m. 143/IV).⁵⁸ Bu hükümden yalnız “borçlu” istifade eder. “Kefiller, müşterek borçlular ve borcu tekeffül edenler” istifade edemezler.⁵⁹ Bu şahıslar alacaklıya ödemeye mecbur kaldıkları faizlerden dolayı borçluya rücu edemezler (İİK m. 143/V).

Bu hüküm, aciz belgesine bağlanmış borçlar bakımından “alacaklı” ve “borçlu” arasında denge (eşitlik) sağlamak amacı ile kabul edilmiştir. Gerçekten, aciz belgesinde tespit edilen alacağın -yirmi yıl süreyle- “zamanaşımına uğramayacağını” (alacaklı lehine olarak) kabul eden kanun koyucu, “bu alacak için faiz de işlemeyeceğini” (borçlu yararına olarak) kabul etmiştir.

Faiz hangi tarihten itibaren işlemeyecektir? Bir görüşe göre⁶⁰ “aciz belgesinin verildiği tarihte itibaren” diğer bir görüşe göre⁶¹ ise; “hacizli malın paraya çevrilmesi veya alıcı çıkmadığı ya da sürülen peyin yeterli olmaması nedeniyle satılamadığı yahut haczi kabil mal bulunmaması sebebiyle takip etme imkanı kalmadığı andan itibaren” aciz belgesine bağlanmış alacağa faiz yürütülemez...

Yüksek mahkeme,⁶² “aciz belgesine bağlı alacak için faiz işlemeyeceği” kuralının kamu düzeni ile ilgili olduğunu, bu nedenle “her zaman bu hususun ileri sürülebileceğini” belirtmiştir.⁶³

Kanunda açıklık bulunmadığından, bu hükümden, mirasçılardan da

⁵⁶ Bkz., İİD 24.3.1952 T. E: 1299, K: 1447

⁵⁷ Bkz., 12. HD 12.5.1976 T. E: 3878, K: 6023

⁵⁸ Bkz., İİD 30.3.1973 T. E: 3103, K: 3385

⁵⁹ Bkz., 12. HD 1.12.1989 T. E: 5348, K: 14788

⁶⁰ Akyazan, S., a. g. m., s. 323

⁶¹ Öztekin, S., a. g. e., s. 83

⁶² Bkz., 12. HD 3.5.1984 T. E: 287, K: 5587, K: 19.10.1983 T. E: 6223, K: 7774

⁶³ Aksi görüş: Kuru, B., a. g. e., s. 1541 - Deliduman, S., a. g. e., s. 76

yararlanıp yararlanamayacağı doktrinde tartışma konusu olmuştur. Kimi hukukçular⁶⁴ “borçlunun faizden kurtulması durumunun halefiyet yoluyla mirasçılara da geçeceğini” kabul ederken kimi hukukçular⁶⁵ “bu hükmün sadece borçlunun kendisini koruyan bir tedbir olduğunu, bu nedenle mirasçıların bu hükümden yararlanamayacağını” belirtmişlerdir... Yüksek mahkeme bu konuya ilişkin bir kararında “aciz belgesine bağlanmış alacak için mirasçılardan da faiz istenemeyeceğini” belirtmiştir.⁶⁶ Kanımızca alacak zamanlaşımına tâbi olmaya başladığı andan -yani, mirasın kabulünden itibaren faiz işlemeye başlamalıdır.⁶⁷

Yüksek mahkeme -gerek (sıra cetveline itiraz davalarında) Yargıtay 19. Hukuk Dairesi⁶⁸ ve gerekse (takip konusu alacağın faiz miktarının belirlenmesinde) Yargıtay 12. Hukuk Dairesi⁶⁹ -doktrin’e⁷⁰ uygun şekilde- ve farklı gerekçelerle- borçlu hakkında alacağı “aciz belgesi” ne dayanarak, İİK m. 277 vd göre iptal davası açıp kazanan alacaklının, borçluya karşı yaptığı takipte, İİK m. a. 243/IV’deki “faizin işlememesi kuralı”nın uygulanmayacağını kabul etmiştir...

İİK’nun 143. maddesine -4949 sayılı kanunla- 7. fıkra olarak eklenen yeni hüküm uyarınca; “borçlunun aciz belgesini düzenlemiş olan icra dairesine, borcunu işlemiş faizleriyle birlikte her zaman ödeyebileceği, borcun bu şekilde tamamen ödenmesinden sonra aciz belgesinin sicilden terkin edileceği” ya da “icra takibinin batıl olması veya iptali halinde yahut borçlunun borçlu olmadığı mahkeme kararıyla sâbit olması veya alacaklının icra takibini geri alması halinde de aciz belgesinin sicilden terkin edileceği” öngörülmüştür.

İİK m. 143/VI’deki “aciz belgesine bağlanmış borcun yirmi yıl geçince zamanlaşımına uğrayacağı”na ilişkin hüküm karşısında, borçluların çoğu aciz belgesinin düzenlenmesinden 15-19 yıl sonra, borcunu birikmiş faizleriyle birlikte ödemek yerine, yirmi yılın dolmasını bekleyeceklerdir.

⁶⁴ Jaeger, (Naklen, Gürdoğan, B., a. g. m., s. 28) - Arık, F., a. g. m., s. 951 - Kuru, B., a. g. e., s. 1541 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 638

⁶⁵ Blumenstein, (Naklen; Gürdoğan, B., a. g. m., s. 28)

⁶⁶ Bkz., 12. HD 1.12.1989 T. E: 5348, K: 14788

⁶⁷ Favre, (Naklen; Gürdoğan, B., a. g. m., s. 28) - Gürdoğan, B., a. g. m., s. 28 - Deliduman, S., a. g. e., s. 77 - Öztekin, S., a. g. e., s. 86

⁶⁸ Bkz., 19. HD 26.5.2005 T. E: 158, K: 3948

⁶⁹ Bkz., 12. HD 17.10.2002 T. 19179/21043; 15.4.1999 T. 3305/4862; 5.6.1997 T. 5914/6605; 23.5.1988 T. 4985/6550

⁷⁰ Kuru, B., a. g. e., C. 2, s. 1542 - Kuru, B., *El Kitabı*, s. 638

Yirmi yıllık süre dolduktan sonra, zamanaşımı nedeniyle aciz belgesiyle ilgili kaydın da silinmesi gerekecektir...

dd. Aciz belgesi düzenlenmesinin, maddi hukuk bakımından diğer hüküm ve sonuçları: Çeşitli kanunlarda, hakkında aciz belgesi düzenlenmiş olan kişi (borçlu) bakımından, bir takım yaptırım niteliğindeki özel hükümlere de yer verilmiştir. Örneğin;

- MK m. 513 uyarınca; miras bırakan, borcunu ödeyemeyecek durumda olduğu düzenlenen aciz belgesiyle saptanmış olan mirasçısını, mahfuz hissesinin (saklı payına) yarısından ıskat edebilir...

- MK m. 562 uyarınca, mahfuz hissesine (saklı payına) tecavüz edilen mirasçı, borç ödemedi aciz haline düşerse, elinde aciz belgesi bulunan alacaklılar tenkis davası açabilirler...

- MK m. 648 uyarınca, elinde aciz belgesi bulunan alacaklı, hakimden mirasçı yerine geçerek taksime iştirakini isteyebilir...

- BK m. 82 uyarınca, sözleşmenin taraflarından birisinin aciz haline düşmesi, karşı tarafa kendi edimini yerine getirmeme hakkını verir...

- BK m. 310 uyarınca, ödünç alan kimse karzdan sonra borcunu ödemekte aciz haline düşerse, borç veren taahhüt ettiği şeyin tesliminden kaçınabilir...

- BK m. 245/II uyarınca, aciz halinin gerçekleşmesi, bağışlama sözleşmesini kendiliğinden ortadan kaldırır...

- BK m. 346 uyarınca, iş sahibinin borcunu ödemekten aciz haline düşmesi halinde, işçi -verdiği uygun süre içinde ücreti için teminat gösterilmezse- iş sözleşmesinden dönebilir...

- BK m. 486 uyarınca, borçlu hakkındaki takibin semeresiz kalması (aciz belgesi düzenlenmesi) halinde, alacaklı kefile başvurabilir...

- TK m. 179 uyarınca, kolektif şirket hakkındaki takibin semeresiz kalması (aciz belgesi düzenlenmesi) halinde, kolektif şirket borcundan dolayı, kolektif şirket ortağı hakkında takipte bulunulabilir...

- TK m. 625 uyarınca, poliçe muhatabı hakkındaki takibin semeresiz kalmış olması (aciz belgesi düzenlenmesi) halinde, son hamil diğer borçlulara vadeden önce başvurabilir...

- TK m. 718 uyarınca, hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekin hamili, muhatap banka aleyhine yapılan icra takibinin semeresiz kalma-

sı (aciz belgesi düzenlenmesi) halinde, çek bedelinin muhatap banka tarafından ödenmesini isteyebilir ve muhatap bankanın bunu yerine getirmemesi halinde, hamil müracaat hakkını kullanabilir...

- TK m. 740 uyarınca, emre yazılı havalelerde, muhatap durumundaki havale olunanın aleyhine aciz belgesi düzenlenirse, hamil vadeden önce müracaat hakkını kullanamaz...

- Finansal Kiralama Kanunu'nun 22. maddesi uyarınca, kiracı aleyhine yapılan icra takibinin semeresiz kalması (aciz belgesi düzenlenmesi), finansal kiralama sözleşmesini sona erdirir...

IX. c. Aciz belgesinin ceza hukuku bakımından hüküm ve sonuçları:⁷¹

Aciz belgesi, İİK'nun 331,⁷² 332,⁷³ 338/II'de⁷⁴ düzenlenmiş olan - aciz belgesi ile ilgili- suçları işlemiş bulunan borçlunun cezalandırılmasını isteme hakkını alacaklıya tanır.

⁷¹ Bu konuda ayrıca bkz., Deliduman, S., a. g. e., s. 95 vd. - Deliduman, S., *Borç Ödemesinden Aciz Belgesinin Cezai Sonuçları* (İBD 2000/3, s. 774 vd.)

⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., *İcra ve İflas Hukukunda Suç Sayılan Fiiller*, s. 33 vd.

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., *Suç Sayılan Fiiller* s. 41 vd.

⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz., Uyar, T., *Suç Sayılan Fiiller* s. 211 vd.